

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odpovědnost státu za škodu způsobenou zahájením trestního stíhání

Předcházení, odhalování a postihování trestné činnosti je jednou ze základních funkcí státu, která je zajišťována prostřednictvím k tomu určených složek státní moci. Nezřídka se však stane, že v rámci snahy o vyšetření a potrestání potenciálního trestného činu je vůči konkrétní osobě zahájeno trestní stíhání, které neskončí pravomocným odsuzujícím rozhodnutím trestního soudu. V takovém případě, kdy se ukáže, že stíhaná osoba trestnou činností nespáchala, přichází na řadu její oprávněný nárok na odškodnění za veškeré úkony a zásahy, kterým byla ze strany orgánů činných v trestním řízení podrobena.



Cílem tohoto příspěvku je přiblížit právní úpravu odpovědnosti státu za škodu, která byla způsobena z důvodu neoprávněně zahájeného trestního stíhání, a poukázat na to, jakým způsobem soudy k nárokům na odškodnění přistupují.

Zákonná úprava odškodnění za neoprávněné trestní stíhání

Základním právním předpisem upravující v České republice odpovědnost státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je zákon č. [82/1998](#) Sb. Povinnost státu poskytnout náhradu škody, jež způsobil svým jednáním, je však zakotvena již v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (Listina), který stanoví, že „Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.“

Na úvod je podstatné zmínit, že zákon č. [82/1998](#) Sb. nárok na náhradu škody způsobené zahájením (vedením) trestního stíhání výslovně neupravuje, jak ovšem stanoví Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 25. září 2012, „vychází se z analogického výkladu úpravy nejbližší, a to z úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, za něž je považováno rozhodnutí, jímž se trestní stíhání zahajuje. Neposuzuje se tedy správnost postupu orgánů činných v trestním řízení při zahájení trestního stíhání (nejde o nesprávný úřední postup), rozhodující je výsledek trestního stíhání.“[1] Dle zákona č. [82/1998](#) Sb. lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Významným předpokladem pro uplatnění nároku na náhradu škody je vyčerpání všech procesních prostředků[2], které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje, ledaže se jedná o případ zvláštního zřetele hodný. Tato povinnost se ovšem k případům neoprávněně zahájeného trestního stíhání vztahuje jen velmi omezeně, neboť Ústavní soud dospěl ve svých nálezech k závěru,

že osobě obviněné náleží nárok na náhradu škody, i když nepodala stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání. „*Jen takováto interpretace § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. vycházející z úzkého propojení přezkoumávané normy jednoduchého práva s čl. 36 odst. 3 Listiny ctí princip proporcionality, a vyhovuje tudíž ústavně konformnímu názírání. Je tak na obecných soudech, aby s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu zhodnotily, bylo-li možno považovat opravný prostředek za natolik efektivní, aby jeho nevyužitím mohlo dojít k zániku práva garantovaného jednotlivcům nejen na úrovni § 2 zákona č. 82/1998 Sb., ale též na úrovni čl. 36 odst. 3 Listiny.*“[3] A dále Ústavní soud nálezem ze dne 9. července 2012 toto své tvrzení doplnil: „*Nezákonnost trestního stíhání je zpravidla konstatována až jeho pravomocným zastavením či zproštěním obžaloby (jak tomu bylo i v případě stěžovatele), k čemuž dochází zpravidla po řadě procesních úkonů včetně dokazování, a z důvodů jiných (§ 172 trestního řádu), než jsou stížnostní důvody uvedené v ustanovení § 145 trestního řádu, přičemž nezákonnost usnesení o zahájení trestního stíhání není podmínkou jeho zastavení. Nebylo proto možné po stěžovateli rozumně požadovat, aby namítal nedůvodnost a v důsledku toho i nezákonnost trestního řízení již na jeho počátku s tím dopadem, že neučiní-li tak, nesplní hmotněprávní podmínku pro vznik nároku na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím dle zákona č. 82/1998 Sb.*“[4]

Posuzování výše odškodnění

Poškozený se může v případě, že vůči jeho osobě bylo zahájeno trestní stíhání, které neskončilo odsuzujícím pravomocným rozsudkem soudu, domáhat jak náhrady majetkové škody, tak zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Náhradou škody se rozumí především náhrada ušlého zisku či náhrada nákladů řízení, které poškozený účelně vynaložil na zrušení nebo změnu nezákonného rozhodnutí (včetně nákladů právního zastoupení). Ustanovení § 31a, které bylo do zákona č. 82/1998 Sb. vloženo novelou z roku 2006, upravuje poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Dle odstavce 2 citovaného ustanovení se zadostiučinění poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo.

Je zcela nepochybné, že trestní řízení negativně ovlivňuje osobní i pracovní život trestně stíhaného. Sdělením obviněním a vedením trestního stíhání je zasažena čest a dobrá pověst jednotlivce, jeho společenský a rodinný život, pracovní uplatnění, je s ním spojena značná psychická zátěž, útrapy a nejistota. Toto vše je o to více umocněno v případě, že je posléze trestní řízení skončeno zprošťujícím rozsudkem, ve kterém je konstatováno, že se skutek, z něhož byl jednotlivec obviněn a obžalován, nestal, respektive nebyl trestným činem.

Soud je tedy při posuzování závažnosti zásahu do života jednotlivce, způsobeného v důsledku nezákonného rozhodnutí, nucen „*odpovědně přihlédnout ke všem nepříznivým následkům, vyvolaným takovým trestním řízením a zvážit veškeré negativní dopady, dotýkající se zejména osobnostní integrity konkrétního poškozeného. Soud pak s ohledem na vždy jedinečné skutkové okolnosti takového individuálního případu určí výši finanční náhrady; pracuje zde vlastně s obecným právním principem přiměřenosti a posuzuje věc zejména v intencích životního postavení poškozeného před a po zásahu chybujících orgánů veřejné moci.*“[5] Ústavní soud tak v souladu s výše uvedeným dospěl k závěru, že nelze srovnávat nemajetkovou újmu, spočívající např. v pocitech úzkosti, nejistoty, ve ztížení společenského postavení či v poškození dobrého jména, způsobenou vedením trestního řízení proti člověku dosud netrestanému a zastávajícímu významnou společenskou veřejnou funkci, s řízením vedeným proti osobě již v minulosti vícekrát trestané.[6] Stát, reprezentovaný nezávislým soudem, má povinnost veškeré tyto aspekty zvážit, jednotlivé případy od sebe odlišit a poškozené adekvátně odškodnit.

Velmi podstatnou okolností, která by se měla odrazit ve výši přiznaného zadostiučinění, je délka, po

kteřou trestní stíhání trvalo. Nejvyšší soud ve svém stanovisku k výkladu některých ustanovení zákona č. [82/1998](#) Sb. dospěl k závěru, že „že pro poměry České republiky je přiměřené, jestliže se základní částka, z níž se při určování výše přiměřeného zadostiučinění vychází, pohybuje v rozmezí mezi 15.000,- Kč až 20.000,- Kč (cca 600 až 800 EUR) za jeden rok řízení, tj. 1.250,- Kč až 1.667,- Kč (cca 50 až 67 EUR) za jeden měsíc řízení. Nejvyšší soud přitom ale považuje za nezbytné zohlednit také to, že jakékoliv řízení vždy nějakou dobu trvá. Bylo by proto nesprávné, jestliže by i počáteční doba řízení (kteřou by bylo možno považovat ještě za přiměřenou) byla odškodňována ve stejné výši jako doba jí přesahující. Pro účely vypořádání se s touto problematikou tak Nejvyšší soud pokládá za rozumné, jestliže první dva roky řízení (resp. prvních 24 měsíců) budou ohodnoceny částkou o polovinu nižší, než jsou částky uvedené výše; tedy 15.000,- Kč až 20.000,- Kč za první dva roky řízení dohromady (za jeden rok pak 7.500,- Kč až 10.000,- Kč).“[7] Soud by tedy měl při stanovení částky představující přiměřené zadostiučinění vždy přihlédnout k celkové době řízení. Bylo-li navíc řízení extrémně dlouhé, tzn., trvalo výrazně déle, než by se dalo vzhledem k okolnostem daného případu očekávat, měla by se přiznaná částka za příslušný časový úsek blížit horní hranici výše uvedených intervalů. Jak ovšem konstatuje Nejvyšší soud, každý případ je třeba posuzovat individuálně a přihlédnout ke všem okolnostem a specifikům.

Závěr

Trestní řízení je vzhledem ke své závažnosti a povaze způsobilé zasáhnout do osobnostních práv člověka i bez určitého excesu orgánů činných v trestním řízení. Pro účely přiznání náhrady škody a zadostiučinění poškozenému však není rozhodné konkrétní chování orgánů činných v trestním řízení, ale výsledek trestního řízení ve vztahu k opodstatněnosti jeho zahájení. Je základní úlohou orgánů státu, aby pečlivě zvážily, zda své přesvědčení o oprávněnosti tak významného zásahu do života jednotlivce, kterým zahájení trestního stíhání bezesporu je, mají podloženo dostatečným počtem věrohodných důkazních prostředků. V opačném případě, „jednají-li ukvapeně, nerozvážně, či přímo úskočně (dolus malus), musí být jejich nesprávný postup vyvážen odstraněním eventuálních způsobených škod a poskytnutím odpovídajícího zadostiučinění.“[8]



Mgr. Václav Kučera

[TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Trojanova 12
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 918 490

Fax: +420 224 920 468

e-mail: ak@iustitia.cz

- [1] Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 30 Cdo 265/2012, ze dne 25. září 2012.
- [2] Dle § 8 odst. 3 zákona č. [82/1998](#) Sb. se takovými procesními prostředky rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, nebo návrh na zastavení exekuce.
- [3] Nález Ústavního soudu, sp. zn. II. ÚS 426/10, ze dne 1. března 2012.
- [4] Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 3846/11, ze dne 9. července 2012.
- [5] Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2551/13, ze dne 29. 4. 2014, bod 20.
- [6] Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2551/13, ze dne 29. 4. 2014, bod 24.
- [7] Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010.
- [8] Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 1976/09, ze dne 13. prosince 2011.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)